

Seletuskiri Eesti seisukohtadele digitaalse kultuuripärandi säilitamise kohta Euroopa Liidus

Lühikokkuvõte

Eesti seisukohtade kujundamine digiteeritud kultuuripärandi säilitamise kohta Euroopa Liidus on Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi tegevus tähtajaga 18.12.2025. Samuti ütleb Eesti Euroopa Liidu poliitika 2023-2025 punkt 93, et tegutseme selle nimel, et Euroopa Liidus loodaks kõigile liikmesriikidele võimalus digitaalse kultuuripärandi säilitamiseks ka väljaspool liikmesriiki.

Kultuuripärandi säilitamine on kriitilise tähtsusega teema, millel on selge piiriülene mõõde. Sõda Ukrainas demonstreerib paraku väga värvikalt, kuidas agressorriik tegeleb sihikindlalt just kultuuripärandi ja ajaloomälu hävitamisega. Eesti kultuuri ja keelt ning laiemalt meie riiki saame kaitsta vaid ennetavalt jõulisi samme astudes. Oma kultuuripärandi säilitamine on eluliselt oluline ka teistele riikidele. **Sestap võib Euroopa Liidu tasandil ühise lahenduse välja töötamine ja rakendamine olla mõistlikum, kulutõhusam ja jätkusuutlikum.**

Digitaalse kultuuripärandi ehk digipärandi säilitamisel väljaspool riigipiiri on mitmeid olulisi mõjusid. **Sotsiaalses ja elukeskkonna vaates** tagab see Eesti unikaalse digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide jätkusuutliku pikaajalise säilimise ka siis, kui kultuuripärand (sh nii materiaalne kui ka digipärand) on kodumaal ohus või hävinud ning tagab võimekuse prioriteetseid teenuseid pakkuda väljaspool oma riigipiiri, näiteks et tõendada objektide kuulumist eesti kultuuripärandi hulka olukorras, kus pärandobjekte ja mäluasutusi rüüstatakse ning kultuuriväärtusi röövitakse. Samuti võimaldab see hädaolukorras või eksiilis taaskasutada arhiivimaterjale uue avalik-õigusliku meediasisu tootmiseks. **Majanduslikult** on ühtse lahenduse väljatöötamine kõigile liikmesriikidele kulutõhusam ja jätkusuutlikum. **Riigiasutustele ja eelarvele** avaldab riigipiiri ülese säilitamise lahenduse väljatöötamine mõju sõltuvalt sellest, kas Euroopa Komisjon alustab üleeuroopalise lahenduse väljatöötamist või mitte. Kui Euroopa Komisjon seda ei tee, peab Eesti oma lahenduse välja töötama ja ellu rakendama oma rahastusega. Kui lahendust välja ei töötata, jätkub senine olukord, kus vaid osa mäluasutustest säilitab digipärandit teises asukohas väljaspool riigipiiri vastavalt oma võimalustele, peamiselt tagatisfailidena, mida ei ole võimalik ajakriitilises olukorras kasutusse võtta. Kui meie (digi)pärand peaks hävima, siis võimalused selle taastamiseks on piiratud või puuduvad.

Eesti seisukoht on, et Euroopa Komisjon peab töötama välja digipärandi ühtse riigipiiriülese säilitamise lahenduse Euroopa Liidu tasandil ja Euroopa Liidu finantsraamistikus. Üleeuroopalise säilitusteenuse eesmärk on tagada unikaalse digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide jätkusuutlik pikaajaline säilimine ka siis, kui kultuuripärand on kodumaal ohus või hävinud ning tagada võimekus prioriteetseid digipärandiga seotud teenuseid käivitada ja pakkuda väljaspool oma riigipiiri Euroopa Liidus. **Eesti näitel** võiks üleeuroopaline säilitusteenus koosneda kahest tasandist: 1. Digipärandi kõrghvaliteetsed tagatisfailid koos objektide kirjeldavate andmetega on säilitatud teises asukohas väljaspool

riigipiiri. 2. Digipärandi prioriteetsed infosüsteemid on käivitavad ja töös hoitavad kriitiliste teenuste toimepidevuse tagamiseks teisest asukohast väljaspool riigipiiri.

1. Sissejuhatus

Eesti seisukohtade kujundamine digiteeritud kultuuripärandi säilitamise kohta Euroopa Liidus (edaspidi *EL-is*) on Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi tegevus tähtajaga 18.12.2025. Samuti ütleb Eesti EL poliitika 2023-2025 punkt 93, et tegutseme selle nimel, et EL-is loodaks kõigile liikmesriikidele võimalus digitaalse kultuuripärandi säilitamiseks ka väljaspool liikmesriiki.

Praegune geopoliitiline olukord ning eriti sõda Euroopa pinnal Ukrainas on näidanud, kui habras ja kiiresti kaduv võib olla Euroopa kultuuripärand, eriti olukorras, kus agressorriik tegeleb sihikindlalt rünnatava riigi kultuuripärandi ja ajaloomälu hävitamisega. Samas võivad kultuuripärandit ohustada ka küberturvalisuse probleemid, loodusõnnetused või inimtekkelised kataastroofid.

Eestis on kultuuripärandi, sh digitaalse kultuuripärandi (edaspidi *digipärandi*)¹ pikaajaline säilitamine reguleeritud valdkondlikes õigusaktides ning korraldatud siseriiklikult, kuid Eesti riigil puudub lahendus digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide pikaajaliseks säilitamiseks ning käivitamiseks teises asukohas väljaspool riigipiiri. Kui meie digitaristuga kodumaal midagi juhtub, ei ole digipärandi päästmiseks võimalik enam kuigi palju ette võtta. Sellest tulenevalt tuleb digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide väljaspool riigipiiri säilitamise lahendus välja töötada ja ellu rakendada esimesel võimalusel. Vaid nii on võimalik tagada, et meie digipärand säilib ja on kasutatav, vaatamata kriisidele maailmas ja olukorrale kodumaal. Kultuuripärandi säilitamine on kriitilise tähtsusega teema, millel on selge piiriülene mõõde. EL-i tasandil ühise lahenduse välja töötamine ja rakendamine võib olla mõistlikum, kulutõhusam ja jätkusuutlikum.

Eesti seisukohtade kujundamiseks kutsuti Kultuuriministeeriumi Digitaalse Kultuuripärandi Nõukogu juurde kokku digisäilitamise töörühm, kuhu kuuluvad Kultuuriministeerium ning Justiits- ja Digiministeeriumi ning valdkondlikud (arhiivid, muuseumid, raamatukogud, rahvusringhääling) eksperdid.

Seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonna digitaalse kultuuripärandi nõunik Kristiin Meos (6282253, kristiin.meos@kul.ee), EL asjade nõunik Kadri Jauram (55652788, kadri.jauram@kul.ee), kultuurinõunik Brüsselis, Heili Jõe (6134917, heili.joe@mfa.ee). Valdonna eest vastutab Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste asekanstler Merilin Piipuu (6282210, merilin.piipuu@kul.ee).

---

¹ Nii digitaalsena sündinud kui ka digiteeritud kultuuripärandiobjektid, neid objekte kirjeldav andmestik ning failide metaandmed

2. EL asja sisu ja lühike taust

Kultuuripärandil on EL-is oluline roll ühise identiteeditunde loomisel, sotsiaalse sidususe edendamisel, majanduskasvu toetamisel ja kultuurilise mitmekesisuse rikastamisel. Euroopa kultuuripärandi säilitamine on hädavajalik, et tagada ajalooline järjepidevus mineviku, oleviku ja tuleviku vahel.

EL-i kohustus panustada liikmesriikide kultuuride arengusse ning Euroopale tähtsa kultuuripärandi kaitsmise ja säilitamisele on sätestatud EL toimimise lepingu artiklis 167. Samuti käsitlevad seda 2018. aasta Euroopa kultuuripärandi tegevusraamistik, 2020. aasta nõukogu järeldused kultuuripärandi riskijuhtimise kohta ning 2021. aasta nõukogu järeldused kultuuripärandi kaitse kohta konfliktides ja kriisides. Hindame kõrgelt Euroopa Komisjoni (edaspidi EK) ja liikmesriikide seniseid olulisi algatusi, nagu toetus digimisele, kultuuripärandi digisäilitamise ja taaskasutamise standardid, Europeana, Twin it!, Euroopa kultuuripärandi ühine andmeruum ja kultuuripärandi pilv, samuti programmid Loov Euroopa ja Euroopa Horisont, Euroopa kultuuripärandipäevad koostöös Euroopa Nõukoguga jne. Sellegipoolest näeme vajadust täiendavate sammude järele, et aidata kaasa meie ühise digipärandi säilimisele, sest senised algatused (kultuuripärandi ühine andmeruum ja kultuuripärandi pilv) keskenduvad peamiselt Euroopa kultuuripärandi kättesaadavusele ning pakuvad võimalusi institutsioonidevaheliseks koostööks.

EK üheks prioriteediks aastatel 2024–2029 on uus ajastu Euroopa kaitse- ja julgeolekupoliitikas. Muu hulgas on eesmärgiks parandada valmisolekut kriisideks ning parandada sisejulgeolekut, et tegeleda kõigi ohtudega internetis ja väljaspool seda.

26.03.2025 avaldati EL-i valmisoleku strateegia², mille eesmärk on luua „Valmisoleku Liit“, mis suudaks paremini ette näha ja hallata erinevaid kriise ning ohte. Ühena olulistest tegevustest nähakse strateegias elutähtsate ühiskondlike funktsioonide (alussüsteemid ja -struktuurid, mis võimaldavad ühiskonnal toimida, kaitstes samas meie ühiskondi, majandusi, kultuure ja demokraatlikke institutsioone mis tahes tingimustes) säilenõtkust. Lisaks tuuakse välja, et valmisolek on kollektiivne vastutus ning mh nähakse elutähtsat rolli just kultuuriasutustel. Strateegias rõhutatakse, et EL peaks arendama vastastikust vastupanuvõimet partneritega, eelkõige selleks, et võidelda kasvavate hübriid-, välisteabe manipuleerimise ja sekkumise ning küberohtude vastu sellistes valdkondades nagu nt ühiskondade vastupidavus, õigusriik ja institutsioonid; kultuuripärand; kliimamuutused ja keskkonnaseisundi halvenemine; katastroofiohu vähendamine, katastroofideks valmisolek ja ennetavad meetmed.

Meie kultuuripärandi säilitamisel kui olulisel ühiskondlikul funktsioonil on selge kogu Euroopat hõlmav mõõde. Digipärandi riigipiiride ülese säilitamise küsimust tuleks käsitleda nii meie ühiskondade julgeoleku, vastupidavuse ja vastupanuvõime kui ka kriisijuhtimise osana.

---

² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_856

3. EL asja vastavus pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

Eesti seisukohad on kujundatud kõnealuse teema edasiseks arendamiseks EL-i tasandil. Tegemist on kontseptsiooniliste seisukohtadega, mitte konkreetse õigusakti eelnõu kohta arvamuse andmisega. Tulenevalt sellest ei ole asjakohane hinnata vastavust EL-i pädevuse andmise, subsidiaarsuse ega proportsionaalsuse põhimõtetele. Kultuuri valdkonnas on EL-il üksnes toetav pädevus vastavalt ELTL artiklile 167. Samal ajal kultuuripärandi hoidmise tehniliste lahenduste loomisel on tugev siseturu mõõde ning lahenduste väljatöötamisel tuleb arvestada muude võimalike õiguslike alustega, näiteks ELTL artikkel 114.

4. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Sotsiaalsed ja elukeskkonna mõjud

Kui EK töötab välja üleeuroopalise lahenduse või kui EK üleeuroopalise lahenduse väljatöötamisest loobub ja Eesti otsustab töötada välja oma ühtse lahenduse, tagab see Eesti digipärandi säilimise ka kõige mustemas stsenaariumis. Piiriülese lahendusega on tagatud Eesti unikaalse digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide jätkusuutlik pikaajaline säilimine ka siis, kui kultuuripärand (sh nii materiaalne kui ka digipärand) on kodumaal ohus või hävinud ning tagada võimekus prioriteetseid digipärandiga seotud teenuseid käivitada ja pakkuda väljaspool oma riigipiiri EL-is. Kui peaks juhtuma, et riik langeb agressiooni ohvriks ning väljub sellest edukalt ja peab seejärel alustama omariikluse taastamist, siis on säilinud digitaalne kultuuripärand üks peamisi allikaid, millele toetuda.

Eesti ekspertide hinnangul ei kuulu väljaspool riigipiiri säilitamisele kogu Eesti digipärand, vaid prioriteetne Eesti mäluasutuste ja ülikoolide kogudes leiduv ning valdkondlikes portaalides kirjeldatud ja avaldatud unikaalne digipärand.

Prioriteetsete digipärandiga seotud teenuste käivitamise ja pakkumise vajadust ning ajakriitilisust teisest asukohast EL-is hinnati kolme stsenaariumi näitel:

Stsenaarium 1: Eestis käib täiemahuline sõda ja/või riik on okupeeritud, kultuuripärandit hävitatakse, Eestis hoitud digipärandi tagatisfailid ja infosüsteemid on hävinud;

Stsenaarium 2: Eestis käib sõda, kultuuripärand on ohus, kuid kultuuripärandiasutused osaliselt töötavad, Eestis hoitud digipärandi tagatisfailid ja infosüsteemid on hävinud;

Stsenaarium 3: Kultuuripärandiasutust/asutusi on tabanud lokaalne õnnetus (nt looduskatastroof, tulekahju, uputus, küberrünnak). Eestis (mäluasutuses) hoitud digipärandi tagatisfailid ja infosüsteemid on selle käigus hävinud või neis sisalduvaid faile on küberrünnaku käigus muudetud (nt tehisintellekti abil).

Stsenaariumite alusel tuvastati järgmised kasutusjuhud, mille puhul on teatud infosüsteemide käivitamine teisest asukohast ajakriitiline:

- Kultuuriväärtuste ebaseadusliku kaubanduse tõkestamine, leitud kultuuriväärtuste omandiõiguse tõestamine;

- Füüsiliselt kahjustada saanud kultuuriväärtuste kahjude hindamine ja dokumenteerimine;
- Avalik-õigusliku meediasisu tootmine.

Eestis on neli digipärandi infosüsteemi, mille puhul on käivitamine teisest asukohast ajakriitiline: muuseumide infosüsteem MuIS, kultuurimälestiste register Muinas, Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR ja Eesti Rahvusringhäälingu arhiiv (heli- ja videoarhiiv).

Pikemaajalise sõja või õnnetuse kontekstis tuleb kaaluda infosüsteemide käivitamist teisest asukohast ka nt arhiivipäringute lahendamiseks ja digikogude kasutamiseks avalikkuse poolt, ent nende kasutusjuhtude puhul pole tegu ajakriitilisusega.

Mõju majandusele

Ühtse üleeuroopalise riigipiiriülese säilitamise lahenduse väljatöötamine kõigile EL-i liikmesriikidele võib olla kulutõhusam ja jätkusuutlikum, kui liikmesriik peaks taolise lahenduse ise välja töötama. Ühtse lahenduse korral pole liikmesriikidel ja üksikutel mäluasutustel vajadust oma individuaalse taristu järele, mis vähendab dubleerimist ja kulusid. Ühtne süsteem võimaldab paremat ressursikasutust ja jagatud kulusid. Ühtse lahenduse väljatöötamine ja ellu rakendamine võib stimuleerida innovatsiooni ja tehnoloogia arengut. Seda eriti tingimustes, kus seni on informatsiooni ja andmete varundamiseks kasutatud ulatuslikult nt USA tehnoloogial põhinevaid pilveteenuseid, kuid EL-i lahendus peab põhinema EL-i tehnoloogiatel, mis arendab Euroopa majandust ja innovatsioonivõimekust. Ühtne lahendus maandab turvalisusega seotud riske, sest kokku lepatakse ja kasutusele võetakse ühtsed standardid ning põhimõtted ja säilitusteenust hajutatakse.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele ja riigieelarvele

Mõju riigiasutuste töökorraldusele ja riigieelarvele sõltub sellest, kas EK võtab digipärandi üleeuroopalise riigipiiriülese säilitamise lahenduse väljatöötamise oma õlgadele ja EL-i finantsraamistikku või mitte.

Kui EK alustab üleeuroopalise lahenduse väljatöötamist, siis peab Eesti nimetama EK töörühma oma esindaja, kes esindab EL-i tasandil Eesti huve ning koordineerib Eestis Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Justiits- ja Digiministeeriumi ning mäluasutustega üleeuroopalise lahendusega liitumist. Sõltuvalt EK väljatöötatavast hinnastamismudelist ja võimalikust liikmesriikide kaasarahastamise mudelist võib riigieelarvele avalduda mõju (nt võib olla lahendusega liitumine ja miinimummahu digipärandi säilitamine liikmesriigile tasuta, kuid suurema mahu kasutamise soovi korral tasuline).

Kui EK üleeuroopalise lahenduse väljatöötamisest loobub ja Eesti otsustab töötada välja oma ühtse lahenduse, peaksid Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Justiits-

ja Digiministeerium koos mäluasutustega kutsuma kokku töörühma ja teostama punktides 5.2-5.4 nimetatud tegevused ise. Sellisel juhul on ka mõju riigieelarvele suur.

Eesti ekspertide hinnangul kuulub väljaspool riigipiiri säilitamisele prioriteetne Eesti mäluasutuste ja ülikoolide kogudes leiduv ning valdkondlikes portaalides kirjeldatud ja avaldatud unikaalne digipärand – 2025. aasta I kvartali seisuga kokku 14,7 PB tagatisfaile, mille säilitamise indikatiivne hind aastas on 352 800 eurot. Sellele lisandub infosüsteemide ja kasutusfailide säilitamine mahuga 11,4 PB, mille säilitamise indikatiivne hind aastas on 2 850 000 eurot. Eestis on neli prioriteetset infosüsteemi, mille käivitamine ja töös hoidmine teisest asukohast (nt sõjaolukorras) on ajakriitiline. Nelja infosüsteemi käivitamise ja töös hoidmise indikatiivne hind on 120 000 eurot/aastas. Infosüsteemide säilitamise kulu varieerub sõltuvalt konkreetse infosüsteemi teenustaseme nõuetest. Lisaks lisanduvad muud kulud (nt monitoorimine ja logimine, infoturve, teised teenused), mida tuleb lahendust välja töötades eraldi kaardistada. Tagatisfailide keskmine aastane juurdekasv Eestis on 1,2 PB ning kasutuskooptate keskmine aastane juurdekasv 0,5 PB. Juurdekasvu võrra suureneb säilitusteenuse hind igal aastal.

Kui EK üleeuroopalise lahenduse väljatöötamisest loobub ja Eesti otsustab töötada välja oma ühtse lahenduse, siis on minimaalne kulu Eesti riigile esimesel aastal 3 202 800 eurot. Järgnevatel aastatel suureneb kulu digipärandi mahu suurenemise võrra. Juhul, kui neli prioriteetset infosüsteemi tuleb teisest asukohast käivitada, lisandub 120 000 eurot/aastas.

Kui EK üleeuroopalise lahenduse väljatöötamisest loobub ja Eesti otsustab oma ühtset lahendust mitte välja töötada, siis jätkub senine olukord, kus mäluasutused säilitavad digipärandit teises asukohas väljaspool riigipiiri vastavalt oma võimalustele, peamiselt tagatisfailidena, mida ei ole võimalik teisest asukohast ajakriitilises olukorras kasutusse võtta.

5. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

5.1 Peame oluliseks, et Euroopa Komisjon töötaks välja digipärandi ühtse riigipiiriülese säilitamise lahenduse EL-i tasandil ja EL finantsraamistikus, et tagada kõige väärtuslikuma osa Euroopa digipärandist ja sellega seotud infosüsteemide pikaajaline säilimine.

Selgitus: Euroopa kultuuripärandit ohustavad geopoliitiline olukord, küberturvalisuse probleemid, kliimamuutused, loodusõnnetused või inimtekkelised katastroofid. Kui meie kultuuripärandiga (nii materiaalse kui digipärandiga) kodumaal midagi juhtub, ei ole pärandi päästmiseks võimalik enam kuigi palju ette võtta. Sellest tulenevalt tuleb digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide väljaspool riigipiiri säilitamise lahendus välja töötada ja ellu rakendada esimesel võimalusel. Vaid nii on võimalik tagada, et meie digipärand säilib ja on kasutatav, vaatamata kriisidele maailmas ja olukorrale kodumaal. Euroopa kultuuripärandi säilitamine on hädavajalik, et tagada ajalooline järjepidevus mineviku, oleviku ja tuleviku vahel. EL-i tasandil ühise lahenduse välja töötamine ja rakendamine võib olla mõistlikum, kulutõhusam ja jätkusuutlikum.

5.2 Soovime, et lahenduse tehniline raamistik hõlmaks ühiseid andmevahetusstandardeid, metaandmete ühilduvust ja hajutatud salvestuslahendusi ning tagaks riikide digipärandi säilitamise süsteemide omavahelise koostalitlusvõime.

Selgitus: EL-i tasandil tuleks välja töötada ühtne tehniline raamistik, mis tagaks riikide digipärandi säilitamise süsteemide omavahelise koostalitlusvõime. See hõlmaks ühiseid andmevahetusstandardeid, metaandmete ühilduvust ja hajutatud salvestuslahendusi, et võimaldada kiiret andmete taastamist kriisiolukorras. Täiendavalt on EL-i tasandil vaja määratleda selged andmekaitse ja vastutuse põhimõtted, et tagada liikmesriikide vahel hoitavate kultuuripärandi andmete turvalisus ja konfidentsiaalsus. See hõlmab juriidiliste suuniste koostamist liikmesriikide vahelise andmesäilituse ja juurdepääsutingimuste kohta.

5.3 Peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon looks lahenduse väljatöötamiseks liikmesriikide esindajatest koosneva ekspertrühma ja tagaks selle töö läbipaistvuse, järjepidevuse ning tööks vajalikud ressursid.

Selgitus: Eesti ekspertide hinnangul võiks Euroopa Komisjon moodustada üleeuroopalise lahenduse loomiseks liikmesriikide esindajatest koosneva tööühiku, kus töötatakse välja ärinõuded lahendusele, metoodika ja juhised liikmesriikidele prioriteetse ja säilitamist vajava digipärandi ning infosüsteemide ja nende komponentide hindamiseks, arvutatakse lahenduse võimalik maht ning tehakse ettepanek hinnastamismudeli kohta. Lisaks tuleks töötada välja lahenduse jätkusuutlikkuse mudel, mis tagab pärandi säilimise sajanditeks.

5.4 Soovime, et Euroopa Komisjon viiks lahenduse väljatöötamisel läbi pilootprojekti, et tagada mudeli testimine erinevates kultuurikeskkondades.

Selgitus: Euroopa Komisjon võiks lahenduse väljatöötamisel läbi viia pilootprojekti, kuhu on kaasatud erineva suuruse ja digipärandi mahuga liikmesriigid, et tagada mudeli testimine erinevates kultuurikeskkondades. Testimise käigus tuleks läbi viia EL-i koordineeritud kriisisimulatsioonid, mis hindavad süsteemi töökindlust ja võimalikke parendusi. Pilootprojekti edukaks elluviimiseks tuleks kaasata ka Euroopa mäluasutuste võrgustikud ja kultuuripärandi säilitamisega tegelevad institutsioonid, et tagada laialdane toetus ja koostöö.

5.5 Üleeuroopaline säilitusteenus peab tagama unikaalse digipärandi ja sellega seotud infosüsteemide jätkusuutliku pikaajalise säilimise ning tagama võimekuse prioriteetseid digipärandiga seotud teenuseid käivitada ja pakkuda väljaspool oma riigipiiri EL-is.

Selgitus: Eesti näitel võiks üleeuroopaline säilitusteenus koosneda kahest tasandist:

1. Digipärandi kõrgkvaliteetsed tagatisfailid³ on säilitatud teises asukohas väljaspool riigipiiri füüsiliselt või pilveteenuses. Riskide maandamiseks on meie hinnangul mõistlik Euroopa digipärandit säilitada pilveteenuses ja mitmes asukohas. Tagatisfailide säilitamine teises asukohas on kohane kõigile unikaalsete kogudega mäluasutustele. Tagatisfailide säilitamine teises asukohas tagab meie keele, kultuuri ja kultuuripärandi säilimise ka siis, kui kultuuripärand kodumaal hävib. Tagatisfailide teise asukohta viimise eesmärk on pärandi pikaajaline säilitamine. Tagatisfaile ei võeta teisest asukohast kasutusse, ent kui teist võimalust ei ole, siis on tagatisfailidest võimalik genereerida kasutusfailid.

2. Digipärandi prioriteetsed infosüsteemid koos digipärandi kasutuskooptega⁴ ja objekte kirjeldavate andmetega on säilitatud teises asukohas väljaspool riigipiiri pilveteenuses ning on käivitataavad ja töös hoitavad kriitiliste teenuste toimepidevuse tagamiseks. Säilitamist teises asukohas vajavad kõik prioriteetsed infosüsteemid koos kasutuskooptega ja kirjeldavate andmetega. Eestis on neli infosüsteemi (muuseumide infosüsteem MuIS, kultuurimälestiste register Muinas, Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR ning Eesti Rahvusringhäälingu heli- ja videoarhiiv), mille käivitamine teisest asukohast on ajakriitiline. Ülejäänud prioriteetsete infosüsteemide käivitamist teisest asukohast kaalutakse vastavalt vajadusele.

Eesti ekspertide hinnangul tuleks digipärandi säilimise tagamiseks ellu rakendada mõlemad tasandid paralleelselt. Vaid nii on tagatud digitaalse kultuuripärandi pikaajaline säilimine sajanditeks ning infosüsteemide säilimine ja võimekus neid käivitada ajakriitiliste teenuste pakkumiseks vaatamata olukorrale kodumaal. Üleeuroopalise lahenduse väljatöötamisel tuleb kaaluda liikmesriikide koostöös, kas ellu rakendatakse mõlemad tasandid või üks neist. Hinnata tuleb, milline on liikmesriikide arvates miinimumtaseme lahendus, mis peab liikmesriikidele tagatud olema. Kui ellu rakendatakse ainult esimese taseme lahendus, säilivad digipärandi kõrgkvaliteetsed tagatisfailid ilma infosüsteemideta ning vajaduse korral pakkuda digipärandil põhinevaid teenuseid tuleb infosüsteemid uuesti üles ehitada. Kui ellu rakendatakse ainult teise taseme lahendus, on tagatud võimekus infosüsteeme käivitada ja pakkuda ajakriitilisi teenuseid teisest asukohast. Samas ei hoita infosüsteemides enamasti kõrgkvaliteetseid tagatisfaile, vaid neist genereeritud madalama kvaliteediga kasutusfaile. Kui näiteks peaks tekkima vajadus pärandiobjekti taastamiseks või selle kahjustuste hindamiseks, ei pruugi suure tõenäosusega seda olla võimalik teha vaid kasutusfaili põhjal.

---

³ Tagatisfail ehk tagatiskoopia: Kõrgkvaliteetne originaalallikast arhiivipüsivasse vormingusse teisendatud ning vajalike metaandmetega ja objekti kirjeldavate andmetega varustatud fail. Originaali kaotsimineku või kahjustuse vältimiseks informatsiooni säilitamise eesmärgil valmistatud füüsilise originaali kadudeta koopia.

⁴ Kasutusfail ehk kasutuskooptega: Tagatisfailist genereeritud (digitaalsena sündinud objekti puhul originaali) väiksema failimahuga koopia, mille eesmärgiks on tagada info võimalikult laialdane kasutatavus. Kiiret allalaadimist ja käitsemist võimaldavas vormingus fail tavakasutajale.

Eesti digipärandi säilitamise mudel loob eelduse selle rakendamiseks üleeuroopaliselt, arvestades liikmesriikide spetsiifilisi vajadusi. Lahendus peaks olema kohandatud ja skaleeritav kogu EL-i tasandil. Üleeuroopalisel lahendusel osalemiseks peavad liikmesriigid ise hindama, milline osa digipärandist vajab säilitamist väljaspool riigipiiri ning millised on prioriteetsed infosüsteemid ja kriitilised teenused, mida vajadusel teisest asukohast käivitada ja töös hoida.

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Seletuskirja on kooskõlastanud Digitaalse Kultuuripärandi Nõukogu, kuhu kuuluvad Kultuuriministeeriumi, Justiits- ja Digiministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Tallinna Ülikooli, Rahvusarhiivi, Muinsuskaitseameti, Eesti Keele Instituudi, Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Rahvusringhäälingu esindajad ning teised valdkonna eksperdid.

Seletuskirja on kooskõlastanud Digitaalse Kultuuripärandi Nõukogu juurde loodud digisäilitamise töörühm, kuhu kuuluvad Kultuuriministeeriumi, Justiits- ja Digiministeeriumi, Eesti Rahvusringhäälingu, Rahvusarhiivi, Eesti Rahvusraamatukogu, Muinsuskaitseameti ning Registrate ja Infosüsteemide Keskuse eksperdid.

Seletuskirja on kooskõlastanud Haridus- ja Teadusministeerium ning vaikimisi Justiits- ja Digiministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeerium. Arvamusi ei esitatud.